

Asia: VN/1393/2020

Työryhmän mietintö lähestymiskiellon tehostamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lähisuhdeväkivallan riskinarviointi

Riskinarviointi on erittäin keskeisessä asemassa. Perusteellisella moniammatillisella riskinarviolla on mahdollista katkaista väkivallan tai sen uhan kierre. Työryhmä ei esitä riskinarvioinnista säätämistä lain tasolla. Se voisi olla perusteltua. Tukipalveluihin ohjaamisesta on tulossa sääntelyä. Miksi ei myös riskinarviota voitaisi säätää lain tasolla pakolliseksi? Poliisin ohjeistus ei ehkä ole riittävä takaamaan riskinarvion tasapuolista toteutumista koko maan tasolla.

2. Lähestymiskiellon määräämisen edellytykset

Työryhmä ei esitä muutoksia lähestymiskieltoon määräämisen edellytyksiin. Uutta on kuitenkin mahdollisuus määrätä tekninen valvonta kiellon tehosteeksi. Lähestymiskiellon määräämisen edellytysten muuttamiselle ei ole muutoin havaittavaa tarvetta.

3. Väliaikaisen lähestymiskiellon määrääminen viran puolesta

Työryhmän esitys on perusteltu, kun otetaan huomioon Suomea sitovat kansainväliset veloitteet ja myös lähestymiskiellolla suojatun näkökulmasta. Lähestymiskielto lain 11 §:n 2 momentin viimeinen sivulause on siis syytä poistaa laista.

4. Turvallisuutta parantavat toimenpiteet lähestymiskiellon määräämisen yhteydessä

Tekninen valvonta on hyvä tapa suojata. Toiseksi on syytä korostaa riskinarviointia. Tästä on hyvä poliisin sisäinen ohjeistus, mutta tärkeää on myös valvoa, että ohjeistus pannaan toimeen täysimittaisesti käytännön poliisityössä. Tämä on hyvin tärkeä kouluttamiskysymys.

5. Väkivallan uhrien ja tekijöiden ohjaaminen palveluihin

Työryhmän esitys vastaa hyvin Suomen kansainvälisiä veloitteita. On tärkeää, että palveluihin todella ohjataan. Ainakaan rikostutkinnan yhteydessä poliisi ei ole kattavasti osannut ohjata haavoittuvassa asemassa olevia palvelujen piiriin. Lähestymiskielto ilman suojatun muuta tukemista ei johda lähestymiskiellolla tavoiteltujen päämäärien toteutumiseen. Lähestymiskielto voi olla interventio, jonka avulla suojan tarpeessa oleva pääsee tukipalveluiden piiriin.

6. Oikeudellinen apu

Esitys on perusteltu. Korkein oikeus on tuoreessa ennakkopäätöksessään (KKO 2021:78) ottanut ongelmaan kantaa. Rikoskomisario oli määrännyt A:n aviopuolison B:n laajennettuun väliaikaiseen lähestymiskieltoon A:n suojaamiseksi. Lähestymiskieltoasiaa käräjäoikeudessa käsiteltäessä A pyysi, että asianajaja C määrättäisiin hänen oikeudenkäyntiavustajakseen oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 a §:n 2 kohdan nojalla. Korkein oikeus katsoi ratkaisusta ilmenevillä perusteilla, että oikeudenkäyntiavustajan määräämiselle ei ollut lain mukaisia perusteita. Näin ollen laintulkinnalla ei oikeutta oikeudenkäyntiavustajan saamiseen voida taata. Toki julkista oikeusapua voi saada nytkin, jos hakija täyttää oikeusavun saamisen edellytykset. Kaikki hakijat eivät kuitenkaan saa julkista oikeusapua ainakaan nollaomavastuulla. Mahdollisuus saada oikeusapua ei saa lähestymiskieltoasioissa riippua julkisen oikeusavun saamisen tulorajoista.

7. Oikeudenkäyntimaksu

Työryhmän esitys on perusteltu. Kyseessä ovat lähtökohtaisesti hyvin haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset, mistä syystä ei ole syytä olla olemassa edes riskiä siitä, että he joutuisivat maksamaan oikeudenkäyntimaksun. Näyttää siltä, että aiheellisiakin hakemuksia on jätetty tekemättä kuluriskin takia.

8. Lasten asema

Täsmennys (lain 3 §:n 4 momentti ja RL 16 luvun 9a §:n 3 momentti) on hyvin perusteltu. Esitetty lainmuutos selventää oikeustilaa.

9. Lähestymiskiellon valvonta

Työryhmän esitys toisi merkittävän parannuksen valvontaan. Ensinnäkin valvontavastuu määrättäisiin nykyistä selkeämmin poliisin tehtäväksi. Toiseksi tekninen valvonta olisi hyvä lisä niissä tapauksissa, joissa on merkittävä riski siitä, ettei kieltoa muutoin noudateta. Tekninen valvonta todennäköisesti ehkäisisi ennalta kiellon rikkomista, koska kiinni jäämisen riski kasvaisi merkittävästi. Teknisen valvonnan edellytykset on määritelty työryhmän esityksessä riittävän täsmällisesti.

10. Lähestymiskiellon rikkominen

Työryhmän esitys on perusteltu. On syytä määritellä omaksi tekotavakseen teknisen valvonnan toteuttamisen estäminen. Esitys täyttää hyvin laillisuusperiaatteen vaatimukset. Velvollisuudet, joiden rikkominen olisi rangaistavaa, määriteltäisiin lähestymiskieltopäätöksessä. Näin kieltoon määrätty tietäisi, minkä velvollisuuksien rikkominen on rangaistavaa.

11. Ehdotuksen vaikutukset

Esitetty sääntely tehostaisi lähestymiskiellon antamaa suojaa. Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset eivät ole ennakkoon tarkoin määriteltävissä, eikä niihin oikein voi ottaa työryhmän mietinnön pohjalta kantaa.

12. Muuta

Kaiken kaikkiaan työryhmän esitykset ovat perusteltuja. Kiellon rikkomisesta seuraava sanktio on sinänsä pieni, mutta monesti lähestymiskiellon rikkominen toteuttaa samalla esimerkiksi vainoamisen, kotirauhan rikkomisen, viestintärauhan rikkomisen tai laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Näin ollen myös muut rikossäännökset RL 16 luvun 9a §:n ohella tehostavat

kiellon rikosoikeudellista suojaa. Velvollisuus käsitellä lähestymiskieltoa koskeva asia kiireellisenä olisi hyvä uudistus. Se tehostaisi merkittävästi uhatun suojaa akuutissa tilanteessa.

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto